

Dariusz Fuchs, Łukasz Szymański

Zróźnicowanie zakresu ochrony poszczególnych kategorii nieprofesjonalnych uczestników rynku ubezpieczeniowego

1. Wstęp

Zmiany dokonane w prawodawstwie ubezpieczeniowym w ciągu ostatnich dziesięciu lat skłaniają do konstatacji, że mamy do czynienia z dostosowywaniem prawa polskiego do wymagań współczesnego rynku finansowego, którego częścią, w Polsce coraz bardziej istotną, są ubezpieczenia gospodarcze. Ten proces jest wywołany przez cały splot czynników, z których na obecnym etapie rozwoju najistotniejszy jest, zdaniem autorów, wpływ ukształtowanego najpierw w USA już w połowie XX w. konsumeryzmu (obywatelskiego ruchu na rzecz ochrony interesów konsumentów), a w konsekwencji: prawa konsumenckiego.

Ze względów oczywistych nie jest to czynnik, którego oddziaływanie można ograniczyć do ściśle określonego przedziału czasu, a tym bardziej uznać, że jest to proces zakończony. Przeciwnie, należy traktować to zjawisko jako ewolucję, która postępuje w polskim prawie od co najmniej lat 90. zeszłego stulecia. Co do zasady, jest to także związane z ewolucją mającą na celu dostosowanie polskiego prawa ubezpieczeń gospodarczych do standardów obowiązujących w państwach wysoko rozwiniętych, w szczególności Europy Zachodniej. Proces ten pożądaný, a – ze względu na członkostwo Polski w Unii Europejskiej – konieczny, należy ocenić pozytywnie. Jednakże, jak każdy tego typu proces rozłożony na poszczególne etapy, jest on obarczony istotnym ryzykiem niespójności regulacji w danej gałęzi prawa, czy też nawet wewnętrznych sprzeczności w całym systemie prawa.

Prima facie, zdaniem autorów, takie właśnie ryzyko zmaterializowało się w realiach rodzimego procesu dostosowawczego, wywołując skutki niezamierzone przez prawodawcę, przynajmniej w odniesieniu do prawa ubezpieczeń gospodarczych.

2. Ochrona usługobiorców umowy ubezpieczenia niezależna od kwalifikacji podmiotowych

Cechą charakterystyczną i zarazem skutkiem oddziaływania tego procesu było przyjęcie w prawie ubezpieczeń gospodarczych koncepcji ochrony interesów ubezpieczających, ubezpieczonych oraz innych uprawnionych do świadczeń

(których łącznie należałoby nazwać usługobiorcami z punktu widzenia świadczenia usługi przez ubezpieczyciela), niezależnie od tego, czy podmioty te w danym stosunku prawnym spełniają wymogi uznania ich za konsumentów, chociażby w relacji, jaką nadaje im art. 22¹ k.c.¹. Należy zaznaczyć, że niektóre rozwiązania, które wprowadził prawodawca polski w kodeksie cywilnym w odniesieniu do umowy ubezpieczenia, zakładały konieczność szczególnej ochrony interesów osób korzystających z usług ubezpieczycieli, co wyprzedzało o wiele lat wymóg dyrektyw konsumenckich prawa unijnego w państwach członkowskich UE². Zarazem warto podkreślić, że w odróżnieniu od wielu innych modeli stosowanych przez prawodawcę europejskiego i polskiego, instytucje wprowadzone przez ustawodawcę w tym przypadku są niezależne od dodatkowych kwalifikacji podmiotowych po stronie usługobiorców. Oznacza to, że aby instytucje te mogły mieć zastosowanie, nie wyznaczono żadnych szczególnych *conditiones iuris contrahendi*, jak uczyniono w przypadku ubezpieczyciela. Ten ostatni bowiem musi spełniać przesłanki umożliwiające mu zawarcie i wykonanie umowy ubezpieczenia, wynikające z ustawy o działalności ubezpieczeniowej³.

2.1. Koncepcja regulacji umowy ubezpieczenia w kodeksie cywilnym – art. 807 § 1 k.c.

Najdonioślejszym rozwiązaniem, którego skutki oddziałują na szeroki krąg adresatów, niezależnie od tego, czy umowę z ubezpieczycielem zawiera przedsiębiorca, czy osoba fizyczna nieprowadząca działalności gospodarczej oraz zawodowej, jest przyjęcie przez prawodawcę formuły kogentności norm tytułu XXVII księgi trzeciej kodeksu cywilnego. W obecnym stanie prawnym ustawodawca uniemożliwia materialnoprawny wybór prawa z pominięciem norm k.c. o umowie ubezpieczenia, co było dopuszczalne dla umów z obrotem z zagranicą do 9 sierpnia 2007 r. włącznie, na podstawie nieobowiązującego już art. 807 § 2 k.c. Tym samym należy przyjąć, że ze względu na treść art. 807 § 1 k.c. regulacja o umowie ubezpieczenia ma co do zasady charakter bezwzględnie obowiązujący, a jedyne wyjątki są przewidziane w treści powołanego wyżej tytułu k.c. (np. art. 814 § 1, art. 815 § 2 zd.1 k.c.).

PolSKI prawodawca wprowadza w ten sposób rozwiązanie mające na celu ochronę uzasadnionych interesów prawnych osób korzystających z usług ubezpieczycieli na rynku polskim, przeciwdziałając możliwości korzystania przez ubezpieczycieli ze swojej przewagi organizacyjno-ekonomicznej w sposób naruszający prawa ubezpieczających. Należy w tym miejscu przytoczyć pogląd

¹ Przypomnieć należy, że zgodnie z art. 22¹ k.c. za konsumenta uważa się osobę fizyczną dokonującą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową.

² Szczegółowa analiza (w:) E. Bagińska, E. Kowalewski, M.P. Ziemiak, *Poszkodowany w wypadku komunikacyjnym a pojęcie konsumenta z art. 22¹ k.c.*, Prawo Asekuracyjne 2012, nr 2, s. 15–36; D. Fuchs, W.W. Mogiński, *Wypadek komunikacyjny nie czyni poszkodowanego konsumentem*, (w:) E. Kowalewski (red.), *Odszkodowanie za ubytek wartości handlowej pojazdu poddanego naprawie*, Toruń 2012, s. 158–160.

³ Ustawa z dnia 22 maja 2003 r. o działalności ubezpieczeniowej (tekst jedn.: Dz. U. z 2010 r. Nr 11, poz. 66 z późn. zm.).

prof. Jana Łopuskiego jako w pełni uzasadniony, że – co najwyżej – w celu zachowania jako *principium* zasady swobody umów możliwe są odstępstwa jedynie na korzyść ubezpieczających, ubezpieczonych czy też osób uprawnionych do świadczeń z umowy ubezpieczenia⁴. Można zatem przyjąć, że w rzeczywistości art. 807 § 1 k.c. wyznacza normy semiimperatywne, które wskazują stronom umowy ubezpieczenia dozwolone granice odmiennego kształtowania regulacji stosunku umownego, stanowiąc standard ustawowej ochrony usługobiorcy w umowie ubezpieczenia.

2.2. Transparentność umowy – art. 12 ust. 3 i 4 ustawy o działalności ubezpieczeniowej

Analogiczny co do podmiotowego zakresu skutku, jaki osiągnięto w polskim ustawodawstwie poprzez treść normy art. 807 § 1 k.c., jest efekt wprowadzenia do polskiego prawa z dniem 1 stycznia 2004 r. rozwiązania wzorowanego na europejskim prawie konsumenckim i recypowanym do projektu dyrektywy o umowie ubezpieczenia z 1980 r.⁵, wprowadzającym jako standard transparentność treści umowy ubezpieczenia. Umowa powinna być jasna i zrozumiała zarówno co do postanowień indywidualnie negocjowanych, jak i też postanowień wzorca inkorporowanych do danej umowy wolą stron. W razie braku jednoznaczności określonego postanowienia jego wykładnia ma być dokonywana na korzyść ubezpieczającego, ubezpieczonego oraz uprawnionego do świadczenia ubezpieczeniowego (art. 12 ust. 3 i 4 ustawy o działalności ubezpieczeniowej).

Należy zwrócić uwagę, że wbrew występującemu w praktyce pogładowi rozwiązanie powyższe nie stanowi normy konkurencyjnej w stosunku do regulacji konsumenckiej, zawartej w art. 385¹ k.c., która pozwala, przy spełnieniu odrębnych przesłanek, na ubezskutecznienie postanowień wzorca – ogólnych warunków ubezpieczenia albo klauzul umownych nieustalanych indywidualnie, a proponowanych przez ubezpieczyciela konsumentowi (*scil.*: nie umowy *per toto*). Można natomiast bronić tezy, że odpowiednikiem art. 12 ust. 4 ustawy o działalności ubezpieczeniowej jest (w zakresie ograniczonym z kolei jedynie do wzorca) art. 385 § 2 k.c.

2.3. Znaczenie art. 9 ustawy o działalności ubezpieczeniowej oraz art. 20 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych

Dla problematyki dochodzenia sporów z umowy ubezpieczenia dla osób korzystających z ochrony ubezpieczeniowej, a także dla ubezpieczyciela, znaczenie fundamentalne mają nie tylko normy prawa materialnego, ale także przepisy służące realizacji uprawnień mających swoje źródło w kodeksie cywilnym i ustawie o działalności ubezpieczeniowej. Zazwyczaj takich norm należy poszukiwać

⁴ J. Łopuski, (w:) J. Winiarz (red.), *Kodeks cywilny z komentarzem*, t. 2, Warszawa 1989, s. 726.

⁵ COM (79) z 10 lipca 1979 r. (Dz. Urz. UE 190, nr 2); por. szerzej: D. Fuchs, *Umowa ubezpieczenia w prawodawstwie Unii Europejskiej a reforma polskiego prawa ubezpieczeniowego*, Prawo Asekuracyjne 1998, nr 2, s. 45 i n.; K. Malinowska, *Umowa ubezpieczenia bez granic*, Bydgoszcz–Warszawa 2008, s. 62–66.

w odrębnych regulacjach prawa procesowego, co w przypadku polskiego ustawodawcy zazwyczaj oznacza kodeks postępowania cywilnego⁶. Jednakże w przypadku ubezpieczeń gospodarczych obowiązuje istotne dla praktyki rozwiązanie, a mianowicie umiejscowienie przez prawodawcę norm odnoszących się do właściwości miejscowej sądu powszechnego, regulujących to zagadnienie na podstawie reguły właściwości przemiennej. Niezależnie od uzasadnionej, zdaniem autorów, krytyki takiego usytuowania norm o właściwości sądowej, co stanowi ewenement w systematyce polskiego prawa prywatnego, należy, przynajmniej częściowo, zaaprobować przyjęty w tym zakresie model, który umożliwi wniesienie pozwu albo według właściwości ogólnej, albo według właściwości *in principio* korzystnej dla ubezpieczającego czy poszkodowanego.

Z tego powodu, jeżeli strona wnosząca pozew nie chce skorzystać z właściwości ogólnej, regulowanej k.p.c., może, jeżeli jest ubezpieczającym, ubezpieczonym lub uprawnionym do świadczenia (np. beneficjentem w umowie ubezpieczenia na życie) wnieść sprawę przeciwko ubezpieczycielowi według swojego miejsca zamieszkania czy też odpowiednio: siedziby, jeżeli jest jednostką organizacyjną (art. 9 ustawy o działalności ubezpieczeniowej). W sposób analogiczny rozwiązano kwestię uprawnień procesowych osoby poszkodowanej przez wzgląd na treść art. 20 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych⁷, zgodnie z którym poszkodowany może wytoczyć (analogicznie, jak to wynika dla osób uprawnionych z art. 9 ustawy o działalności ubezpieczeniowej) powództwo według właściwości ogólnej albo według właściwości miejscowej sądu miejsca zamieszkania (lub siedziby).

3. Ochrona osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą oraz ubezpieczonych niebędących stroną umowy ubezpieczenia

3.1. Ratio legis art. 805 § 4 oraz art. 808 § 5 k.c.

Jednoznaczny przejaw różnicowania zakresu ochrony poszczególnych kategorii nieprofesjonalnych *sensu largo* uczestników rynku ubezpieczeniowego stanowią art. 805 § 4 oraz art. 808 § 5 k.c. Oba przepisy zostały dodane przez ustawę z dnia 13 kwietnia 2007 r.⁸ i obowiązują od 10 sierpnia 2007 r.

Artykuł 805 § 4 k.c.⁹ w sposób zasadniczy rozszerza zakres zastosowania art. 385¹–385³ k.c.¹⁰. Przepisy te odnoszą się do niedozwolonych postanowień umownych (klauzul abuzywnych). Zgodnie z art. 385¹ k.c. o niedozwolonych

⁶ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296 z późn. zm.).

⁷ Ustawa z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz. U. Nr 124, poz. 1152 z późn. zm.).

⁸ Dz. U. Nr 82, poz. 557.

⁹ Art. 805 § 4 k.c. stanowi, że: „Przepisy art. 385¹–385³ stosuje się odpowiednio, jeżeli ubezpieczającym jest osoba fizyczna zawierająca umowę związaną bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową.”

¹⁰ W tym miejscu należy przytoczyć kontrowersyjny, zdaniem autorów, pogląd przedstawiony przez H. Cieplą w *Komentarzu do Kodeksu Cywilnego, Księga Trzecia, Zobowiązania*, t. 2,

postanowieniach umownych mówić można jedynie w kontekście postanowień umów zawieranych z konsumentem w rozumieniu art. 22¹ k.c. W tym miejscu przypomnieć należy, że zgodnie z art. 22¹ k.c. konsumentem w rozumieniu kodeksu cywilnego jest wyłącznie osoba fizyczna dokonująca czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową. Ustawodawca dokonał w zakresie umowy ubezpieczenia wyłomu od opisanych wyżej zasad, umożliwiając zastosowanie klauzul abuzywnych nie tylko do konsumentów w rozumieniu art. 22¹ k.c., ale także do osób fizycznych, którym przymiot bycia konsumentem nie przysługuje, tj. do osób, które zawierają umowę związaną bezpośrednio z ich działalnością gospodarczą lub zawodową. W praktyce oznacza to, że np. krawiec zawierający umowę ubezpieczenia lokalu, w którym prowadzi swoją działalność gospodarczą, w stosunku do ubezpieczyciela będzie mógł swobodnie powołać się na treść art. 385¹–385³ k.c., wskazując w ramach kontroli incydentalnej wzorca, że postanowienia ogólnych warunków ubezpieczenia zawierają niedozwolone postanowienia umowne. Uzasadnieniem przyjętego rozwiązania jest okoliczność, że poziom wiedzy, doświadczenia, znajomości przepisów prawa i ubezpieczeń gospodarczych osób fizycznych zawierających umowę ubezpieczenia niezwiązaną z ich działalnością gospodarczą i osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, zawierających związaną z tą działalnością umowę ubezpieczenia niewiele różni się od siebie. Potwierdzeniem mogą być skargi napływające do Rzecznika Ubezpieczonych i Urzędu Komisji Nadzoru Finansowego¹¹. Dlatego też ustawodawca zdecydował się na przyznanie uprawnień wynikających z art. art. 385¹–385³ k.c. również osobom fizycznym w zakresie zawieranych przez nie umów ubezpieczenia związanych z działalnością gospodarczą. Podkreślić należy, że ustawodawca nie zastosował takiego rozwiązania do żadnego innego stosunku prawnego w ramach k.c. Oznacza to, że ten sam krawiec, zawierający np. umowę rachunku bankowego, związanego z prowadzoną działalnością gospodarczą, już nie będzie mógł skorzystać z dobrodziejstw art. 385¹–385³ k.c. Z jednej strony należy więc zaaprobować rozwiązanie przyjęte przez ustawodawcę, który próbuje wzmocnić pozycję słabszych stron stosunku umowy ubezpieczenia (w tym wypadku ubezpieczającego), z drugiej strony prowadzi to do niespójności i nieczytelności systemu, również dla samych uprawnionych. Trudno zresztą logicznie wytłumaczyć, dlaczego w relacji np. z bankiem, domem maklerskim lub towa-

Warszawa 2011 r., s. 741 – jakoby: „Dodanie § 4 do art. 805 oznacza zawężenie stosowania zawartych w art. 385¹–385³ unormowań z zakresu ochrony konsumenckiej tylko do osób fizycznych jako podmiotów ubezpieczających zawierających umowę bezpośrednio z ich działalnością gospodarczą. Wykładnia § 4 prowadzi do wniosku, że tylko ubezpieczający będący osobą fizyczną i przedsiębiorca w rozumieniu art. 43¹ k.c., a nie każdy przedsiębiorca, może być traktowany jak konsument w zakresie norm zawartych w powołanych przepisach.” A rebours, w stosunku do art. 385¹–385³ k.c. możemy raczej mówić o rozszerzeniu zakresu zastosowania tych przepisów na podmioty określone w art. 805 § 4 k.c.

¹¹ Zob. przykładowo na stronie Rzecznika Ubezpieczonych: http://www.rzu.gov.pl/sprawy-biezace/Raport_Rzecznika_Ubezpieczonych_w_sprawie_skarg_w_I_kwartale_2012_roku_20790 oraz na stronie Komisji Nadzoru Finansowego: http://www.knf.gov.pl/Images/Sprawozdanie_KNF_2011_tcm75-29701.pdf

ryzstwem funduszy inwestycyjnych uprawniony nie został objęty takim samym poziomem ochrony, a stało się tak w przypadku umowy ubezpieczenia. Niemniej sam kierunek zmiany należy uznać za pożądany.

Artykuł 808 § 5 k.c.¹² również istotnie rozszerza zakres zastosowania art. 385¹–385³ k.c., ale w odmienny sposób. Artykuł 808 k.c. reguluje instytucję ubezpieczenia na cudzy rachunek, wykorzystującą konstrukcję *pactum in favorem tertii* (art. 393 k.c.), której jedną z cech jest fakt, że inną osobą jest ubezpieczający, a inną ubezpieczony¹³. Ubezpieczony zaś nie jest stroną umowy ubezpieczenia, a jedynie podmiotem tej umowy. Przy czym w praktyce najczęściej ubezpieczającym jest podmiot profesjonalny, np. bank, pracodawca itd., zaś ubezpieczonym podmiot nieprofesjonalny, np. posiadacz rachunku bankowego, kredytobiorca, pracownik itd. Do dnia wejścia w życie znowelizowanego art. 808 § 5 k.c. oznaczało to, że ubezpieczony nie mógł skutecznie powoływać się na regulację dotyczącą klauzul abuzywnych, a co najmniej taka możliwość budziła poważne wątpliwości (art. 385¹ k.c. stanowi, iż „*Postanowienia umowy zawieranej z konsumentem...*”, tymczasem – jak wskazano powyżej – umowy ubezpieczenia na cudzy rachunek chociaż w przeważającej mierze dotyczą nieprofesjonalnych uczestników rynku finansowego i w zamierzeniu chronić mają ich interesy, to zawierane są przez profesjonalnych uczestników tego rynku). Dodany § 5 doprowadził do sytuacji, w której, gdy umowa ubezpieczenia na cudzy rachunek nie wiąże się z działalnością gospodarczą lub zawodową ubezpieczonej osoby fizycznej (a taka sytuacja występuje najczęściej), możliwe jest powołanie się przez ubezpieczonego na regulację dotyczącą klauzul abuzywnych w zakresie, w jakim dane postanowienie umowy dotyczy praw i obowiązków ubezpieczonego. W tym wypadku ustawodawca rozszerza zakres zastosowania odpowiednio art. 385¹–385³ k.c., nie chodzi jednak o modyfikację definicji konsumenta (art. 22¹ k.c.) tak jak w przypadku art. 805 §4 k.c., a o przyznanie uprawnień wynikających z art. 385¹–385³ k.c. również osobie, która nie zawiera umowy – nie jest jej stroną. Należy podkreślić, że w skali kodeksu cywilnego jest to rozwiązanie unikalne i nie występujące w innych regulacjach prawnych. Uzasadnieniem przyjęcia takiego rozwiązania jest okoliczność, że choć, co do zasady, ubezpieczający zawiera umowę w interesie ubezpieczonego, to ze względu na adhezyjny charakter zawieranych w obrocie umów ubezpieczenia nie ma on zwykle realnego wpływu na treść poszczególnych postanowień ogólnych warunków ubezpieczenia czy nawet umowy. W związku z tym bardzo często zdarza się, że umowy ubezpieczenia na cudzy rachunek zawierają niedozwolone postanowienia umowne w rozumieniu art. 385¹ k.c. Ponieważ ubezpieczający zwykle nie jest konsumentem, nie może się on powoływać na treść art. 385¹ k.c. w ramach kontroli incydental-

¹² Art. 808 § 5 k.c. stanowi, że: „*Jeżeli umowa ubezpieczenia nie wiąże się bezpośrednio z działalnością gospodarczą lub zawodową ubezpieczonej osoby fizycznej, art. 385¹–385³ stosuje się odpowiednio w zakresie, w jakim umowa dotyczy praw i obowiązków ubezpieczonego.*”

¹³ Szerzej na temat ubezpieczeń na cudzy rachunek zob. W.W. Mogiński, *Umowa ubezpieczenia na rzecz osoby trzeciej*, (w:) A. Wąsiewicz (red.), *Ubezpieczenia w gospodarce rynkowej*, t. 1, Bydgoszcz 1994, s. 81 i n.

nej¹⁴. Ubezpieczonemu zaś, ze względu na fakt, iż nie był stroną umowy ubezpieczenia, w takim przypadku pozostawała jedynie możliwość skorzystania z kontroli abstrakcyjnej w trybie art. 479³⁶–479⁴⁶ k.p.c. Dodany art. 808 § 5 k.c. – dokonując wyłomu w stosowaniu art. 385¹–385³ k.c. – umożliwiła ubezpieczonemu w ramach zawartych umów ubezpieczenia na cudzy rachunek skorzystanie z dobrodziejstw tychże artykułów. Oznacza to jednak powstanie niespójności w zakresie stosowania art. 385¹–385³ k.c. (jest to jedyny przypadek, gdy na regulację tę w ramach kontroli incydentalnej może powołać się podmiot niebędący stroną umowy) oraz kolejnej kategorii nieprofesjonalnych uczestników rynku ubezpieczeniowego, posiadających szczególne uprawnienia.

3.2. Artykuł 829 § 2 k.c. jako przykład wzmocnienia ochrony ubezpieczonych niebędących stroną umowy ubezpieczenia

Podobnego wyłomu, ale już nie na gruncie art. 385¹–385³ k.c., dokonuje ustawodawca w art. 829 § 2 k.c.¹⁵. Zgodnie z tym przepisem zmiana umowy ubezpieczenia na życie zawartej na cudzy rachunek na niekorzyść ubezpieczonego lub osoby uprawnionej do otrzymania sumy ubezpieczenia w razie śmierci ubezpieczonego (uposażonego) wymaga zgody ubezpieczonego. Wprowadzenie tego przepisu miało na celu wykluczenie możliwości modyfikacji treści umowy ubezpieczenia pomiędzy ubezpieczycielem a ubezpieczającym w kluczowym dla ubezpieczonego zakresie bez jego wiedzy i zgody. Pamiętać bowiem należy, że skoro ubezpieczony nie jest stroną umowy ubezpieczenia na życie zawartej na cudzy rachunek, to ubezpieczyciel i ubezpieczający teoretycznie mogliby dokonać zmiany treści umowy nie tylko nie uzyskawszy zgody ubezpieczonego, ale w ogóle go o tym nie informując¹⁶. Nowelizacja art. 829 § 2 k.c. doprowadziła do sytuacji, że choć ubezpieczony stroną umowy nie jest, to jego zgoda jest niezbędna w celu skutecznej zmiany treści umowy ubezpieczenia, gdy zmiana ta jest niekorzystna dla ubezpieczonego lub uposażonego. Ma to szczególne znaczenie w ubezpieczeniach grupowych na życie¹⁷.

W ten sposób jednak ustawodawca, słusznie chroniąc ubezpieczonych, wprowadził do systemu ubezpieczeń gospodarczych kolejny podmiot, któremu przyznane zostały szczególne uprawnienia, niewystępujące w innych stosunkach prawnych.

¹⁴ Często też nie byłby tym zainteresowany, np. w sytuacji tożsamości grupy kapitałowej, z której wywodzi się ubezpieczyciel i ubezpieczający, co zdarza się w przypadku ubezpieczeń *bancassurance*.

¹⁵ Artykuł 829 § 2 k.c. został dodany ustawą z dnia 13 lutego 2009 r. (Dz. U. Nr 42, poz. 341), która weszła w życie 18 czerwca 2009 r.

¹⁶ O innych zagrożeniach dla ubezpieczonych, związanych z konstrukcją ubezpieczeń na cudzy rachunek zob. T. Kwieciński, J. Pokrzywniak, *Problemy ubezpieczenia na cudzy rachunek w świetle projektu nowelizacji przepisów k.c. o umowie ubezpieczenia*, (w:) A. Z. Nowak, D. Fuchs, S. Nowak (red.), *Umowa ubezpieczenia*, Wydawnictwo Naukowe Wydziału Zarządzania UW, Warszawa 2007, s. 103 i n.

¹⁷ Por. D. Fuchs, *The European Restatement of Insurance Contract Law a grupowe ubezpieczenia na życie*, (w:) E. Kowalewski (red.), *Ubezpieczenia grupowe na życie a prawo zamówień publicznych*, Toruń 2010, s. 185 i n.

4. Ochrona konsumentów usługi ubezpieczeniowej

4.1. Znaczenie ustawy o ochronie niektórych praw konsumentów i odpowiedzialności za produkt niebezpieczny z 2000 r.

Ustawa z dnia 2 marca 2000 r. o ochronie niektórych praw konsumentów oraz o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny (dalej jako „uonpk”)¹⁸ wprowadziła bardzo szczególne rozwiązania w zakresie ochrony nieprofesjonalnych uczestników rynku ubezpieczeniowego. Mowa przede wszystkim o rozdziale 2a tej ustawy („Szczególne przepisy o umowach zawieranych na odległość dotyczących usług finansowych”). Przepisy zawarte w tym rozdziale dotyczą konsumentów (w rozumieniu art. 22¹ k.c.), którzy zawierają m.in. umowę ubezpieczenia (regulacje rozdziału 2a uonpk odnoszą się, oprócz czynności ubezpieczeniowych, do czynności bankowych, umowy kredytu konsumenckiego oraz umowy uczestnictwa w niektórych rodzajach funduszy inwestycyjnych) bez jednoczesnej obecności obu stron, przy wykorzystaniu środków porozumiewania się na odległość (np. przez telefon czy internet). Z wielu przyjętych rozwiązań w szczególności dwa zasługują na uwagę.

Po pierwsze, ubezpieczyciel, który zawiera z ubezpieczającym, korzystającym z przymiotu bycia konsumentem, umowę ubezpieczenia na odległość, zobowiązany jest przekazać konsumentowi, przy użyciu środka porozumiewania się na odległość, najpóźniej w chwili złożenia mu propozycji zawarcia umowy ubezpieczenia, informacje wymienione w art. 16b ust. 1 pkt 1–20 uonpk. Zakres tych informacji jest bardzo szeroki (obejmuje m.in. dane ubezpieczyciela, informacje o istotnych właściwościach świadczenia i jego przedmiotu, cenie, ryzyku związanym z usługą finansową, języku stosowanym w relacjach przedsiębiorcy z konsumentem, sądzie właściwym dla rozstrzygania sporów związanych z wykonywaniem umowy itd.). Jednocześnie zakres wymienionego obowiązku informacyjnego nie jest spójny z innymi zakresami obowiązków, które zostały nałożone przez ustawodawcę na ubezpieczyciela. Takie obowiązki informacyjne zawarte są m.in. w ogólnym przepisie art. 66¹ k.c. (określającym obowiązki informacyjne w zakresie oferty składanej w postaci elektronicznej) oraz w szczegółowych przepisach odnoszących się do rynku ubezpieczeń, a zawartych w ustawie o działalności ubezpieczeniowej, tj. w art. 12a (zakres informacji, które powinny być zawarte w ogólnych warunkach ubezpieczenia), w art. 13 (zakres informacji, które powinny być zawarte w odniesieniu do ubezpieczeń, o których mowa w dziale I załącznika do ustawy o działalności ubezpieczeniowej) czy w art. 13a (który nakłada obowiązek poinformowania ubezpieczającego, będącego osobą fizyczną, m.in. o prawie właściwym dla umowy, a także o sposobie i trybie rozpatrywania skarg i zażaleń). Przy czym należy podkreślić,

¹⁸ Dz. U. Nr 22, poz. 271 z późn. zm.; szerzej: D. Fuchs, *Znaczenie regulacji ustawy o ochronie niektórych praw konsumentów oraz o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny dla ubezpieczeń gospodarczych* (cz.1), Prawo Asekuracyjne 2001, nr 3, s. 16–27 oraz tenże, *Znaczenie regulacji ustawy o ochronie niektórych praw konsumentów oraz o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny dla ubezpieczeń gospodarczych* (cz. 2), Prawo Asekuracyjne 2001, nr 4, s. 16–28.

że ubezpieczyciel zawierający z konsumentem np. umowę ubezpieczenia na życie przez telefon musi zrealizować obowiązki informacyjne wynikające z art. 66¹ k.c., art. 16b ust. 1 uonpk, jak i z art. 12a, 13 i 13a ustawy o działalności ubezpieczeniowej. Podkreślić należy, że wymienione przepisy krzyżują się. Zakres przekazywanych informacji wielokrotnie pokrywa się (np. obowiązek poinformowania o języku umowy zawarty jest w art. 66¹ k.c. oraz w art. 16b ust. 1 pkt 17 uonpk, obowiązek poinformowania o prawie właściwym znajduje się w art. 13a ustawy o działalności ubezpieczeniowej oraz w art. 16b ust. 1 pkt 18 uonpk). Wielokrotnie nakładany jest obowiązek przekazania informacji, który nie pojawia się w innych przepisach. Zdarza się także, że przepisy zawierają obowiązek przekazania podobnych informacji, używając jednak zupełnie innej terminologii, co może prowadzić do trudności o charakterze interpretacyjnym (np. czym różni się obowiązek poinformowania o miejscu i sposobie składania reklamacji zawarty w art. 16b ust. 1 pkt 13 uonpk od obowiązku poinformowania o sposobie i trybie rozpatrywania skarg i zażaleń, zgłaszanych przez ubezpieczającego lub uprawnionego z umowy ubezpieczenia, a także organu właściwego do ich rozpatrzenia, o którym stanowi art. 13a pkt 3 ustawy o działalności ubezpieczeniowej?).

Należy także zauważyć, że w art. 16b ust. 1 uonpk, nakładającym na ubezpieczyciela opisany powyżej obowiązek informacyjny, ustawodawca używa sformułowania „*poinformować*” konsumenta, co wskazuje, że chodzi o obowiązek idący dalej niż np. „*udostępnienie*”, o którym mowa w art. 384 § 4 k.c. Artykuł 384 § 4 k.c. reguluje zagadnienie związania wzorcem umowy (na gruncie ubezpieczeń – ogólnymi warunkami ubezpieczenia) w sytuacji, gdy ubezpieczyciel posługuje się wzorcem umowy w postaci elektronicznej, a więc najczęściej właśnie wtedy, gdy zawiera umowy ubezpieczenia np. przez internet. Oznacza to, że z jednej strony ustawodawca nakłada na ubezpieczyciela obowiązek „*poinformowania*” konsumenta o elementach wymienionych w art. 16b ust. 1 pkt 1–20 uonpk. Z drugiej strony, aby ubezpieczyciel mógł skutecznie związać konsumenta ogólnymi warunkami ubezpieczenia (których zakres zgodnie z art. 12a ustawy o działalności ubezpieczeniowej częściowo pokrywa się z zakresem informacji, o których mowa w art. 16b ust. 1 pkt 1–20 uonpk, częściowo zaś jest odmienny) wystarczy „*jedynie*” ich „*udostępnienie*”, a nie jest konieczne „*poinformowanie*”. Trudno znaleźć racjonalne uzasadnienie, czemu miało służyć dokonanie wyżej opisanej dystynkcji.

Drugą istotną instytucją, która wzmocniła poziom ochrony nieprofesjonalnych uczestników rynku ubezpieczeniowego, wprowadzoną przez uonpk, jest prawo do odstąpienia od zawartej umowy ubezpieczenia wyrażone w art. 16c tej ustawy. Zgodnie z tym przepisem konsument, który zawarł na odległość umowę o usługi finansowe (w tym umowę ubezpieczenia), może od niej odstąpić bez podania przyczyn, składając stosowne oświadczenie na piśmie, w terminie 30 dni od jej zawarcia lub od dnia przekazania informacji, o których mowa w art. 16b ust. 3 uonpk. W przypadku skorzystania przez konsumenta z prawa odstąpienia nie jest dopuszczalne żądanie zapłaty odstępnego przez ubezpieczyciela. Umowa uważana jest za niezawartą, a konsument zwolniony jest z wszelkich zobowiązań,

nie dotyczy to jednak sytuacji, gdy za zgodą konsumenta świadczenie usług rozpoczęło się przed upływem 30 dni od dnia zawarcia umowy, o ile przedsiębiorca wskazał wysokość ceny, którą konsument będzie zobowiązany zapłacić za rzeczywiście wykonane usługi, skorzystawszy z prawa odstąpienia. Prawo do odstąpienia, przewidziane w art. 16c uonpk, nie przysługuje konsumentowi w przypadkach m.in. zawarcia umowy ubezpieczenia dotyczącej podróży i bagażu lub innych podobnych, jeżeli zostały zawarte na okres krótszy niż 30 dni. Warto także wskazać, że jeżeli ubezpieczyciel nie dopełni obowiązków określonych w art. 16b ust. 1–3 uonpk (tj. obowiązków informacyjnych) konsument ma prawo odstąpić od umowy w każdym czasie bez konieczności ponoszenia kosztów należnych ubezpieczycielowi (art. 16d uonpk)¹⁹.

Należy podkreślić, że regulacja umowy ubezpieczenia zawarta w art. 812 § 4 k.c. również przewiduje instytucję odstąpienia od umowy ubezpieczenia, stosując przy tym inną terminologię, kryteria i przesłanki niż w art. 16c uonpk. Zgodnie z art. 812 § 4 k.c., jeżeli umowa ubezpieczenia jest zawarta na okres dłuższy niż sześć miesięcy (przesłanka niewystępująca na gruncie art. 16c uonpk) ubezpieczający (a więc nie tylko konsument jak w przypadku art. 16c uonpk) ma prawo odstąpienia od umowy ubezpieczenia w terminie 30 dni, a w przypadku gdy ubezpieczający jest przedsiębiorcą – w terminie 7 dni od dnia zawarcia umowy. Odstąpienie od umowy ubezpieczenia nie zwalnia ubezpieczającego z obowiązku zapłacenia składki za okres, w którym ubezpieczyciel udzielał ochrony ubezpieczeniowej.

W praktyce obrotu oznacza to, że konsument, który zawarł umowę ubezpieczenia na odległość (przesłanka z art. 16c uonpk) na czas dłuższy niż sześć miesięcy (przesłanka z art. 812 § 4 k.c.) może skorzystać zarówno z instytucji odstąpienia na gruncie uonpk, jak i k.c. Powstaje zatem pytanie, czy celowe jest tworzenie dwoistości rozwiązań i czy przypadkiem nie działa to na niekorzyść samych konsumentów, którym może być trudniej wyrazić wolę, czy i która regulacja ma zastosowanie i która z nich jest korzystniejsza. Ponadto przyjęcie dwóch instytucji odstąpienia może prowadzić do wielu trudności interpretacyjnych. Na przykład, czy ustawodawca przesądzając *expressis verbis* w przypadku art. 16c uonpk o tym, że nie jest dopuszczalne żądanie zapłaty odstępnego przez ubezpieczyciela, a milcząc na ten temat na gruncie art. 812 § 4 k.c., chciał dać wyraz temu, że ubezpieczyciel może pobierać odstępnę od ubezpieczającego odstępującego od umowy ubezpieczenia na gruncie art. 812 § 4 k.c.? Odpowiedź na zadane pytanie powinna być przecząca, powstaje jednak pytanie o sens tworzenia podwójnych regulacji.

Przy okazji odniesienia do art. 812 § 4 k.c. podkreślić należy, że ustawodawca w ramach regulacji umowy ubezpieczenia wprowadził kolejną kategorię podmiotów, które co prawda nie są nieprofesjonalnymi uczestnikami rynku ubez-

¹⁹ Na marginesie należy wskazać, że niektórzy ubezpieczyciele kwestionowali prawo konsumentów do odstąpienia na podstawie art. 16c uonpk od zawartej obowiązkowej umowy ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych. Taka nieprawidłowa praktyka została jednak zakwestionowana przez Urząd Komisji Nadzoru Finansowego (Departament Ochrony Klientów) i, jak się zdaje, całkowicie wyeliminowana.

pieczeniowego (nie są więc przedmiotem rozważań w ramach niniejszego artykułu), ale którym to przyznał szczególny status, tj. przedsiębiorców (w rozumieniu art. 43¹ k.c.). Jest to chyba jedyne odniesienie do tej kategorii podmiotów w ramach regulacji ubezpieczeń gospodarczych, na gruncie którego wprowadza się szczególne dla nich uprawnienie w postaci możliwości odstąpienia od zawartej umowy ubezpieczenia.

Przyjęte w uonpk rozwiązania prowadzą do dalszego różnicowania zakresu ochrony poszczególnych kategorii nieprofesjonalnych uczestników rynku ubezpieczeniowego. Na tle tej ustawy wyróżnić można bowiem zakres uprawnień i ochrony przysługujących konsumentowi zawierającemu umowę ubezpieczenia i niespójny z nim zakres uprawnień i ochrony przysługujący konsumentowi zawierającemu umowę ubezpieczenia na odległość, które to zakresy dodatkowo nie są spójne z zakresem uprawnień i ochrony przyznanej ubezpieczającemu i ubezpieczonemu niezależnie od przymiotu bycia konsumentem. Z jednej strony ubezpieczający, któremu przysługuje przymiot konsumenta w rozumieniu art. 22¹ k.c., otrzymał najszerszy zakres ochrony wynikający czy to z uonpk, czy to z kodeksu cywilnego, czy też z ustawy o działalności ubezpieczeniowej, przy czym – jak wskazano powyżej – przyjęte rozwiązania nie są spójne i usystematyzowane. Z drugiej strony osoba fizyczna, która zawiera umowę ubezpieczenia pozostającą w zakresie jej działalności gospodarczej uzyskała szeroki zakres ochrony na podstawie ustawy o działalności ubezpieczeniowej oraz kodeksu cywilnego (gdzie niekiedy traktowana jest jak konsument, zob. wyżej uwagi dotyczące art. 805 § 4 oraz 808 § 5 k.c.), ale jednocześnie, zawierając umowę ubezpieczenia na odległość, taka osoba nie będzie chroniona przez regulacje ustawy o ochronie niektórych praw konsumentów i odpowiedzialności za produkt niebezpieczny.

4.2. Umowa ubezpieczenia a ustawa o kredycie konsumenckim

Szczególne rozwiązanie odnoszące się również do umowy ubezpieczenia zostało przyjęte przez ustawodawcę na gruncie art. 55 ustawy o kredycie konsumenckim²⁰. Zgodnie z tym przepisem, jeżeli z umową o kredyt związana jest usługa dodatkowa świadczona przez kredytodawcę lub osobę trzecią – na podstawie umowy między tą osobą a kredytodawcą – w przypadku skorzystania przez konsumenta z prawa do odstąpienia od umowy o kredyt – odstąpienie to jest skuteczne także wobec umowy o usługę dodatkową.

Przepis ten dotyczy tak naprawdę dwóch sytuacji: gdy usługa dodatkowa jest świadczona przez kredytodawcę na rzecz kredytobiorcy lub przez osobę trzecią, ale na podstawie umowy pomiędzy tą osobą trzecią a kredytodawcą na rzecz kredytobiorcy. Ustawa o kredycie konsumenckim nie definiuje wprost pojęcia „usługi dodatkowej”. Jako jednak najbardziej wyrazisty przykład takiej usługi trzeba wskazać na grupową umowę ubezpieczenia zawartą na cudzy rachunek, gdzie ubezpieczycielem jest osoba trzecia (w rozumieniu art. 55 ustawy o kre-

²⁰ Ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (Dz. U. Nr 126, poz. 715 z późn. zm.).

dycie konsumenckim), ubezpieczającym zaś kredytodawca, a ubezpieczonymi kredytobiorcy, którzy są konsumentami w rozumieniu art. 22¹ k.c. (zgodnie z art. 5 pkt 1 ustawy o kredycie konsumenckim, który wskazuje, że na gruncie ustawy o kredycie konsumenckim pojęcie „konsument” ma znaczenie nadane mu przez art. 22¹ k.c.). Takie umowy występują bardzo często w praktyce obrotu (np. bank, dążąc do lepszego zabezpieczenia wierzytelności, będącej przedmiotem umowy kredytu, zobowiązuje kredytobiorcę do przystąpienia jako ubezpieczonego np. do umowy ubezpieczenia od utraty pracy, umowy ubezpieczenia na życie czy umowy ubezpieczenia domu, która to umowa zostaje zawarta pomiędzy bankiem a ubezpieczycielem na rzecz ubezpieczonych). W takiej sytuacji, jeżeli konsument skorzysta z prawa odstąpienia od zawartej umowy kredytu konsumenckiego, odstąpienie będzie skuteczne także wobec umowy ubezpieczenia zawartej na cudzy rachunek, co oczywiście w przypadku grupowej umowy ubezpieczenia na cudzy rachunek nie oznacza, że wygaśnie ochrona ubezpieczeniowa udzielana pozostałym ubezpieczonym – wygaśnie ona tylko i wyłącznie w zakresie odstępującego ubezpieczonego. W przypadku, gdy konsument skorzysta z odstąpienia, zastosowanie znajdują oczywiście przepisy regulujące odstąpienie od umowy kredytu konsumenckiego (art. 53–54 ustawy o kredycie konsumenckim), zgodnie z którymi m.in. konsument nie ponosi kosztów związanych z odstąpieniem od umowy o kredyt konsumencki.

Celem wprowadzenia regulacji art. 55 ustawy o kredycie konsumenckim jest chęć wzmocnienia pozycji konsumenta i zapewnienia mu możliwości skutecznej realizacji prawa do odstąpienia od umowy kredytu konsumenckiego i umów dotyczących usług dodatkowych. Na gruncie art. 55 ustawy o kredycie konsumenckim dyskusyjny jest, czy odstąpienie wywiera skutki *ex tunc* czy *ex nunc*, a także jak kształtuje się zagadnienie rozliczeń. Czy konsument powinien np. zapłacić za ochronę ubezpieczeniową udzielaną do czasu odstąpienia od umowy? Taki postulat wydaje się uzasadniony, choćby w związku z brzmieniem art. 54 ust. 1 ustawy o kredycie konsumenckim *in fine*, który w przypadku odstąpienia od umowy kredytu zastrzega możliwość żądania przez kredytobiorcę zapłaty odsetek za okres od dnia wypłaty kredytu do dnia spłaty kredytu. Może to prowadzić do wniosku, że podobne rozwiązanie dotyczące składki ubezpieczeniowej powinno być stosowane na gruncie art. 55 ustawy o kredycie konsumenckim²¹. Kontrowersje budzi także możliwość stosowania tego artykułu do umów ubezpieczenia, związanych z umową kredytu konsumenckiego (np. zawartych w celu dokonania cesji wierzytelności przysługujących z umowy ubezpieczenia na rzecz banku), ale których stroną jest konsument występujący jednocześnie jako ubezpieczający i ubezpieczony, podczas gdy bank występuje np. wyłącznie w roli pośrednika ubezpieczeniowego²².

²¹ Zob. D. Rogoń, *Uprawnienia konsumenta w czasie trwania stosunku kredytowego na gruncie nowej ustawy o kredycie konsumenckim*, Monitor Prawa Bankowego, grudzień 2011, s. 13 i n.

²² Zob. op. cit. oraz Rekomendację Komitetu ds. Kredytu Konsumenckiego oraz Rady Prawa Bankowego dotyczącą wybranych problemów interpretacyjnych w nowej ustawie o kredycie

Niezależnie od wyżej wymienionych wątpliwości, jeszcze raz podkreślić należy, że ustawodawca dopuszcza odstąpienie od usługi dodatkowej w sytuacji, gdy konsument nie jest stroną umowy dodatkowej, a umowa ta jest zawarta pomiędzy kredytodawcą a osobą trzecią (ubezpieczycielem).

Odnosząc regulację art. 55 ustawy o kredycie konsumenckim do regulacji umowy ubezpieczenia wskazać należy, że ustawodawca przyznał szczególnie uprawnienie ubezpieczonemu konsumentowi, który zawiera umowę kredytu konsumenckiego, polegające na możliwości skorzystania z prawa do odstąpienia od umowy ubezpieczenia zawartej na cudzy rachunek, której ubezpieczony konsument nie jest stroną. Takie rozwiązanie nie jest spójne z pozostałymi przepisami regulującymi umowę ubezpieczenia i odstąpienie od niej. Oznacza to, że na gruncie umowy ubezpieczenia występują co najmniej trzy reżimy odstąpienia od zawartej umowy ubezpieczenia, które są regulowane odpowiednio przez art. 812 § 4 k.c., art. 16c uonpk i art. 55 ustawy o kredycie konsumenckim. W każdej sytuacji inne są przesłanki i zakresy zastosowania uprawnienia do odstąpienia od umowy ubezpieczenia. Dodatkowo na gruncie art. 16c uonpk i art. 55 ustawy o kredycie konsumenckim dyskusyjne są także skutki skorzystania przez konsumenta z odstąpienia w stosunku do umowy ubezpieczenia (zob. wyżej). Należy zatem wskazać, że ustawodawca po raz kolejny co prawda wzmacnia pozycję konsumenta, ale tworzy też kolejną kategorię uprzywilejowanych podmiotów, którym przyznana została szczególna ochrona, niespójna z pozostałą regulacją umowy ubezpieczenia w systemie prawa cywilnego.

5. Podsumowanie

Powyższe rozważania prowadzą do wniosku, że przedstawione regulacje relevantne dla nieprofesjonalnego usługobiorcy usługi ubezpieczeniowej wprowadzają co najmniej sześć kategorii nieprofesjonalnych uczestników rynku ubezpieczeniowego:

- ubezpieczających i ubezpieczonych niezależnie od przymiotu bycia konsumentem czy przedsiębiorcą (np. na gruncie art. 807 i 812 § 4 k.c., art. 9 oraz art. 12 ust. 3 i 4 ustawy o działalności ubezpieczeniowej);
- ubezpieczonych, niebędących stroną umowy ubezpieczenia na cudzy rachunek, którzy uzyskują szczególne uprawnienia na podstawie art. 808 § 5 k.c. i art. 829 §2 k.c.;
- konsumentów (np. na podstawie art. 384, 385 czy 385¹ k.c.);
- konsumentów zawierających umowę ubezpieczenia na odległość (na gruncie ustawy o ochronie niektórych praw konsumentów oraz o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny);
- konsumentów zawierających umowę o kredyt konsumencki, będących jednocześnie ubezpieczonymi w ramach umowy ubezpieczenia na cudzy rachunek (na podstawie art. 55 ustawy o kredycie konsumenckim);

konsumenckim (cz. III) z 4 października 2011 r., pytanie nr 7 (dostępna na stronie internetowej Związku Banku Polskich).

- osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą lub zawodową i zawierające w związku z nią umowę ubezpieczenia, które korzystają ze szczególnego rozszerzenia zakresu ochrony na podstawie art. 805 § k.c.

Zdaniem autorów jest to niezamierzony efekt braku spójności regulacji, który z pewnością nie służy konsumentowi ani też innym uczestnikom rynku. Czyni on treść usługi ubezpieczeniowej mniej transparentną, a także powoduje, że staje się ona coraz bardziej kosztowna, gdyż prawidłowość jej świadczenia wymaga coraz bardziej wykwalifikowanej wiedzy i nakładów inwestycyjnych nawet tam, gdzie rozwiązaniem byłoby uproszczenie regulacji. Stan taki powinien ulec zmianie poprzez doprowadzenie do sytuacji, w której zmniejszona zostałaby liczba różnych kategorii nieprofesjonalnych uczestników rynku ubezpieczeniowego poprzez spójne połączenie poszczególnych kategorii i ujednoczenie terminologii. Pierwszym i kluczowym krokiem do zmiany takiego stanu, za którym mogłyby ewentualnie nastąpić dalsze działania, powinna być redefinicja pojęcia konsumenta w kodeksie cywilnym, czemu, należy mieć nadzieję, przysłużą prace nad nowym kodeksem cywilnym. Niniejszy artykuł może zatem stanowić przyczynek do dyskusji nad możliwymi w przyszłości zmianami zmierzającymi do ujednoczenia i zmniejszenia liczby występujących obecnie kategorii nieprofesjonalnych uczestników rynku ubezpieczeniowego. ■

Diversified Extent of Coverage of Various Categories of Non-Professional Insurance Market Participants

This article contains a basic analysis of the provisions of these standards of law which introduce special powers for non-professional participants of insurance market. The authors describe particular categories of non-professional insurance market participants that have been created by successive amendments to the Civil Code and the adoption of other laws. In the text the attempt has been made at the segmentation of different categories of entities, indicating the multiplicity of regimes applied, and ultimately, pointing to the fact that although subsequent amendments strengthen the position of non-professional participants of insurance market at the same time they lead to the inconsistency of the system as well as to the deterioration of the insurance service standards in relation to all market participants.